

Dušan Čater
DEŽELA ZOO
Povest o dobrih in slabih ljudeh

Ko je Herman Habermann tistega zgodnjepomladanskega večera, ko je že tri dni nenehoma deževalo, stopil v gostilno Žagar, se je dobrih deset kilometrov nizvodno, nekaj okljukov stran, preden se Dreta zlije s Savinjo in razpolovi Žlabor na dva dela, zgodila tragedija. Ljudje se niso mogli zediniti, ali gre za tragedijo ali bolj za čudež, kakršnega svet ni videl ne prej ne pozneje, ostaja pa dejstvo, da se je pravzaprav najprej zgodila tragedija in nato res čudež, ki pa je nadalje botroval še večji tragediji. Krava Minka, pasme montbeliard, ki jo je stari Lunač, vaški posebnež, ki so mu nekateri pravili tudi Žlaborski norač, kupil na sejmu v Mozirju, je zbolela. Norača so trgovci in barantači že ob nakupu pospremili s posmehom, češ, kaj si si le omislil to shirano tele. In res je bila Minka videti hudo nebogljen, vsi mogoči kupci so obračali glave stran, čeprav je prodajalec Krigelnov Lenart, ki jo je pripeljal iz Slavonije, trdil, da bo krava rasla zelo hitro, da bo telica kmalu postala največja krava v vsej Savinjski in Zadrečki dolini in dajala najboljše mleko daleč naokoli. V potrditev svojih besed je ob telico postavil še majhno izrezljano mizico, na kateri je bila lončena skleda s koščki luknjastega ementalca, narejenega iz mleka krave pasme montbeliard. Starega Lunača luknjasti sir ni prepričal. Menil je, da gre za star švicarski štos, ko ti v luknjah prodajajo zrak namesto sira, ki bi moral biti tam. Se je pa Lunač zagledal montbeliardski telici tako globoko v oči, da

pogleda od tam kratko malo ni mogel več odvrniti. Čez nekaj časa je skomignil z rameni, si pokimal in tiho dejal: Minka boš.

Čeprav je slišal nekaj pikrih na rovaš svoje pregovorne norosti, je izbarantal pri Krigelnovemu Lenartu po njegovem mnenju odlično ceno in telico odpeljal domov. Lunač, trmasti samotar, se je po smrti matere, s katero sta se komaj prebijala iz dneva v dan in iz leta v leto, povsem nehal družiti z ljudmi in je, kot povedo sovaščani, rad bedel dolgo v noč, da je svetloba iz kuhinjskega okna osvetljevala dobršen del starega in zanemarjenega kolovoza, ki je vodil k njegovi hiši. Nekateri so trdili, da je nasmeh z njegovega obraza izginil že takrat, ko je njegova mati skušala s hruške spraviti svojega moža Alojza, kamor se je ta obesil, potem ko je vso noč v kleti kuhal žganje; takrat se je tako hudo poškodovala, da je nadaljnjih dvajset let hodila z berglo naokoli. Vsem v posmeh se je Lunač v letu, ki je minilo, močno navezal na Minko, ki je zdravo rasla in postajala čedalje večja lepotica. Ko je tehtala že dobrih 670 kilogramov in je zgodnjepomladanska ruša napovedovala bujno krmo, se je Lunač stežka odločil, da je napočil čas za razplod. Do okoliških bikov, ki bi jim lahko dal svojo Minko in jo otelil, je bil izjemno kritičen. Izbira je na koncu pripadla Mušu, črnemu biku pasme angus v lasti Sedlarjevega Zvoneta iz Lačje vasi. Muš je kljub prvotnemu zavračanju in brezvoljnosti, kar je Lunač pospremil s kopico ostrih in nič kaj prijaznih besed, naposled zadovoljivo opravil svoje poslan-

stvo. Minka se je otelila in proti koncu leta tehtala že dobrih sedemsto kilogramov.

In potem je čez noč zbolela.

Tistega jutra je Lunač vstal ob zori, še preden se je oglasil sosedov petelin, vsako jutro točen kot najbolj točna švicarska ura, in se po ivju, ki je travo obarvalo v belo, da je bilo videti kot zapoznel sneg, namenil v hlev. Svojima drugima dvema kravama Lisi in Toti, za kateri pravzaprav nikoli ni vedel, kateri pasmi pripadata, in ga to tudi nikoli ni kaj dosti brigalo, tudi tisto jutro ni naklonil več od pogleda. Odločno je zakoračil na konec hleva k Minki. Ležala je na tleh, kar se mu na prvi pogled ni zdelo nič nenavadnega, čeprav ga je vedno pričakala z glasnim mukanjem in mahanjem z repom. Si utrujena, Minka? jo je veselo vprašal Lunač. Pokleknil je k njej, jo pobožal po glavi in nadaljeval: Le počivaj, le, le ... Minka pa je brezvoljno gledala predse, iz gobca se ji je cedilo in na ustni sluznici je bilo videti nekaj razjed. Precej vroča se mi zdiš! je odrezal Lunač in se nagonsko umaknil malce nazaj. V tistem trenutku je tudi njemu, kljub jutranjemu mrazu, ki je skozi razmajane in gnile deske vdiral v hlev, postalo precej vroče. Sakrabort! je skočil pokonci. Si bolna!?

Minkine apatične oči so bile dovolj zgovorne. Lunač je odhitel nazaj v hišo in se vrnil z debelim kocem. Nežno ga je položil ležeči Minki čez hrbet, ji še enkrat otipal čelo, kot je mati to počela njemu, dokler je bila živa, potem pa z robom odeje obrisal Minki izcedek iz njenih nozdrvi. Natočil ji je vode v korito, dal nekaj stelje in se brž odpravil v Mozirje do

Uhanca, vaškega klavca, ki je bil tudi osemenjevalec in nekaj malega živinozdravnika vmes. Vešči Uhanc je kar takoj presodil, da ni nič resnejšega, pocajtala se bo sama od sebe, kakšno gnilo mrvo je pomulila, bo že minilo. Pa ni. Čez nekaj dni je uboga Minka komaj še stala na nogah, če že, se je šepajoč prestopala, čez smrček pa se ji je naredila debela plast izcedka. Lunač je v njenem izmetu videl kri; krava je vidno hirala. Spet se je Lunač namenil v dobra dva kilometra oddaljeno Mozirje in skorajda na silo privlekel Uhanca v hlev. Ta je ob pogledu na Minko najprej povsem otrpnil, čeprav je v svojem življenju videl že marsikaj. Postrani je pogledal Lunača, nato pa si ogledal velike razjede na njenih ustnicah in se z nekolikšnim zadržkom dotaknil debele plasti izcedka na njenem gobcu ter ga ovohal. Lunač je opazoval njegov odziv na vonj izcedka, ki pa je bil profesionalno zadržan. Otipal ji je še kožo na vratu, se sklonil in v dlan prijel nagubano kožo nad kolenom. Zravnal se je in previdno rekel Lunaču: Bovina je.

Lunač je z nasmeškom, ki je predvsem prikrival strah, odmahnil, saj niti v najbolj grozljivih mislih ne bi pomislil, da bi njegova Minka lahko dobila bovino. Tega preprosto ni mogel, kaj šele hotel verjeti. Bovina je na drugi strani Alp, v Avstriji, pomorila na stotine glav goveda. Simptomi kažejo na to, je učeno rekel Uhanc.

Nejeverni in narejeni nasmešek na Lunačevem obrazu je počasi plahnel. To pa ne! je odrezal. Uhanc je le nemo pokimal, rekel pa ni nič. Vsaka beseda bi bila odveč. Lunač je še nekaj časa gledal vanj, pa v

shirano Minko, in potem glasno rekel: Muš! Ne da bi se poslovil ali kakorkoli nakazal odhod od pretresenega in zaskrbljenega Uhanca, se je takoj odpravil v Lačjo vas k Sedlarjevemu Zvonetu in mu očital, da je njegov bik okužil Minko. Stari Sedlar mu je zagotavljal, da je Muš povsem zdrav. V dokaz je Lunača popeljal v hlev in mu pokazal Muša, ki je bil videti v zelo dobri kondiciji, nobenih znakov bolezni ni kazal in predvsem je bil ješč, kar Minka že dolgo ni bila. To je v Lunaču podžgalo najprej nejevero, nato pa nov plamen jeze. Morda je pa Muš samo prenašalec, je iskal morebitno potrditev svojih sumničenj. Na poti domov, ob Dreti, ki je bila zaradi talečega se snega v hribih višja kot navadno in je oblila že marsikatero vrbo, žalujočo na obrežju, ni mogel strniti občutkov. Žalost in srd sta se borila v njem. In dvom tudi. Ta še najbolj. Doma je šel naravnost v hlev in obsedel ob Minki. Če je res bovina, ne more ničesar več storiti. Lahko ji samo olajša zadnje dni, si je moral priznati, z veliko težo na prsih, da ga je kar dušilo.

Novica o bovine se je naglo razširila. Prej kot bo-lezen sama. Ljudje so zaklenili živino v hlev, nekaj gospodarjev se je poskrilo v gostilne, kjer pa Lunač iz Žlavorja in Sedlarjev Zvone iz Lačje vasi nista bila preveč dobrodošla, kar so jima dali tudi previdno vedeti. Po nekaterih preverjenih govoricah iz Avstrije se lahko bovina prenaša tudi prek ljudi. Ljudje, ki so bili v stiku z bolnim govedom, lahko prenesejo virus prek drugega človeka na drugo govedo. Da bi od bovine zboleli tudi ljudje, bi bil čudež, so si bili edini. A ne povsem. Klavec, osemenjevalec in občasni

živinozdravnik Uhanc je vse bolj goreče zagovarjal tezo, da je to Creutzfeldt-Jakobova bolezen. Da je neozdravljiva, nalezljiva in da previdnost ni odveč. Juvan ml., sam iz družine, ki je v preteklosti že dala dva zdravnika, je njegovim besedam oporekal. S creutzfeldtom se lahko okužiš le tako, da ješ z bovino okuženo meso, je zatrdil in si kimal v brado.

Ne da bi kateri od prebivalcev doline posebej omejnjal bolezen, so se vsi držali bolj zase. Opazovali so drug drugega, če bi na kom opazili kakšno spremembo, čez slab mesec, ko so videli, da se ni zgodilo nič pretresljivega in okužb ni bilo, pa so sklenili, da je vse skupaj pretirano. Med njimi se je razširilo mnenje: da bi videli s creutzfeldtom okuženega človeka, bi bil potreben pravi mali čudež.

Čudež je nastopil kot tragedija 29. marca, štiri dni pred cvetno nedeljo. Ko so se vsi ukvarjali z izdelavo potic, kot so imenovali butare, ki so jih na cvetno nedeljo nosili k blagoslovu, je stari Lunač že drugo noč bedel ob Minki. Minkino blato je bilo krvavo, hudo je zaudarjalo in v njem so brbotali plinski mehurčki. Uboga shirana krava ni iz sebe spravila niti penastega izcedka več. Ta se je zdaj nabiral Lunaču na bradi. Vročica ga je kuhala in tresla hkrati, in zavijal je z očmi, da se mu je na trenutke videla samo beločnica. Dobil je težave s spominom. Ni se, recimo, mogel spomniti, od koga je na sejmu v Mozirju kupil Minko, da bi mogoče zahteval nazaj kupnino. Dvakrat v eni noči je imel blodnje. Enkrat je videl sebe na Minki kot na konju, kot da bi bila Minka jezdna žival, on pa jezdil na njej po Zadrecki dolini, ob vodi,

še naprej od kapelice, vse do Bočne, in se pod vznožjem Menine planine, kjer se visoki vrhovi smrek dotikajo modrega neba, odločil sestopiti s krave, nakar sta skupaj legla v sveže pokošeno travo, ki je čakala na tleh, da jo kmetje pograbijo v stog. Druga blodnja ga je popeljala v čas, ko je bila njegova mati še živa. Sedel je za mizo na svojem stolu, ko mu je ona, oblečena le v spodnje perilo, pripravila močnik in ga položila predenj, ga z eno roko božala po glavi, z drugo pa držala za roko, da niti jesti ni mogel, in zraven govorila grde stvari o ljudeh moškega spola, češ da so vsi pokvarjeni in dvolični, da niso vredni ljubezni in čustev in jeze, in sploh da so vsi enaki, razen njega, ker je drugačen od njih. Razpoloženje mu je nihalo kot aprilsko vreme. Mučili sta ga melanholija in tesnoba, njegovi gibi so bili na trenutke povsem nekoordinirani. Pogovarjal se je s samim sabo in se glasno nasmihal nečemu, kar je bilo slišati in videti samo v njegovi glavi. Tak je stopil iz hleva. Zunaj je divjala nevihta, ena tistih, ko se zgodaj spomladi oblaki zataknejo ob rob Radegunde in Smrekovca in po cel teden visijo nad dolino. Dreta in Savinja sta že grozili, da bosta prestopili bregove, a Lunač se je vsemu navkljub namenil ob reki navzgor v Lačjo vas. Bliskalo in grmelno je in jugozahodni veter je silovito vlekel po dolini. Sedlarjevega Zvoneta je našel pri kokošnjaku. Opraviti si je dal z vsipanjem koruznih zrn v korito, ko mu je od zadaj pristopil Lunač. Gospodarjeva žena, Povhov Marjan in Juvan ml., ki so vedrili niže pri kozolcu, so bili priča dogodku. Povedali so, da je stari Lunač kar nekaj časa stal Zvonetu

za hrbtom in je bilo videti, kot da bi ga ovohaval po vratu, ne da bi kakorkoli nakazal svojo prisotnost, preden se je oni prestrašeno obrnil. Kaj sta govorila, niso slišali, ker je zavijal veter in je grmelo, kot da bi se zgoraj tresle gore. Veliko sta krilila z rokama, zato sklepajo, da sta se prepirala, Zvone pa se je večkrat prijel za tilnik. So pa videli, da je čez nekaj časa Lunač zgrabil za vile z železnimi rogovi, ki so služile za kidanje gnoja in so bile naslonjene ob kokošnjak, ter z njimi zamahnil proti Zvonetu. Močno ga je porезal po roki, s katero se je Zvone hotel ubraniti pred udarcem, nato pa ga je še enkrat zabodel pod pazduho, da je Zvone obležal. Ležečemu Zvonetu je namenil še nekaj besed, potem pa je zapičil vile v zemljo poleg njega in kratko malo odšel, pričam, gospodarjevi ženi Danici, Povhovemu Marjanu in Juvanu ml. je še malce privzdignil klobuk v pozdrav, ko je kot blazen šel mimo njih. Bili so si edini, da je imel peno na obrazu, da se je vedel povsem nenavadno. Že res, da je bil vedno malo poseben, drugačen od ostalih, ampak česa takega pa še nikoli ni storil. Od njega bi to še najmanj pričakovali. Strinjali so se, da je povsem možno, da je tudi on zbolel za bovino; čudežno, ampak čudeži se dogajajo.

Herman Habermann je izvedel za tragedijo opoldne naslednjega dne, ko je v gostilni Žagar spil prvo kupico vina. Pobobnal je s prsti po šanku, gledal obraze okoli sebe in naposled vidno zaprepaden vprašal: Stari Lunač? Da se je res zgodilo tako, kot je izpričano, je potrdil tudi Juvan ml., ki je bil poleg, ko so poskrbeli za nesrečnega Zvoneta. Sedlarjev Zvone

je napad preživel, rane niso bile usodne. Pljučno krilo je ostalo nepoškodovano, kakšno rebro bi znalo biti polomljeno, je pravil Juvan ml., črna ovca družine Juvan, ki je v preteklosti dala dva zdravnika. Tri vbo-dne poškodbe so mu tesno povezali, da revež ne bi iz-krvavel. Je pa bilo na njegovem zatilju zaslediti sledi zob in Juvan ml. je bil prepričan, da ga je Lunač ugri-znil, in ni dvakrat reči, da ni še njega okužil z bovino.

Gostje v gostilni Žagar, moški srednjih in že dozo-relih let, tudi kakšen mladenič se je vedno našel tam, so večinoma stali ob točilnem pultu, kot je to tista leta prišlo v navado. Na drugi strani masivnega lese-nega šanka iz hrastovine, ki ga je v Celju izrezljal mi-zarski mojster Guttmann, je stal birt Žagar. Vedno je imel na sebi svetlomodro srajco z zavihanimi rokavi, čeznjo pa rjav kožnat predpasnik, dvakrat zavezan okoli pasu, da je bil videti prej kot kakšen kovač, ne pa oštir. Nekdanji vojak kraljeve vojske s činom artilerijskega polkovnika Dravske divizijske oblasti, se je jeseni 1927. leta vrnil iz vojske z nekaj odliko-vanji, prodal žago venecijanko, ki so jo njegovi imeli v lasti že od leta 1899 in že nekaj časa ni obratovala, domačo hišo, dober lučaj stran od župnijske cerkve sv. Elizabete Ogrske, kjer je živel le še do konca ope-šani oče Martin, pa spremenil v gostilno. Odličen po-slušalec, večinoma molčeč, je na vprašanje, zakaj ni ostal v vojski, kjer je uspešno napredoval in bi imel lepo prihodnost, odgovarjal, da je šlo za značajske razlike. Praskal se je za ušesom, medtem ko so drugi zmajevali z glavami in se spogledovali, kdo bo pre-vzel besedo. Juvan ml., ki je kot vedno imel na glavi

usnjeno motoristično čelado z očali, je previdno, s stišanim glasom spregovoril: Če se je res našel bovine prek goveda, je to zlodejevo delo. In je s kazalcema pred sabo nakazal križ. Pozorni moramo biti tudi na Sedlarja, je zarotniško pogledal proti drugim gostom v pričakovanju njihovega odobravanja.

Gostilna Žagar, dobrih deset kilometrov oddaljena od prizorišča zločina, je imela v Ljubnem ob Savinji, čeprav je bilo tam in v okolici kar štiriindvajset gostiln, status mestne hiše v malem, saj so se v njej sprejemale vse večje odločitve, sklepali posli in poroke, proslavljala rojstva, dobra letina, uspešne rajže; tam so domačini mešetarili in stresali jezo, pa tudi žalost so znali utopiti. Herman Habermann je prišel tja z drugim namenom, kot pa da bi poslušal govoriče, ki se, tako so mu pravile izkušnje, večkrat pokažejo kot pretirane. Mudilo se mu je. Kupico vina si je privoščil, preden je oznanil, da za jutrišnjo rajžo, ko peljejo les s tremi splavi do Roglice na Hrvaškem, potrebuje še dva hlapca, ki bi pomagala splavariti do Celja. Savinja je zelo narasla, par rok na flosu, sploh pri Polzeli, kjer je velik jez, ne bi bilo odveč. Takega vodostaja in hitrosti reke ni pričakoval nihče, čeprav se je bilo bati, da bo prvo spomladansko deževje zelo obilno, saj je pozimi zapadlo v gorah veliko snega. Sneg, ki se je topil tam zgoraj, je že v gornjem toku Savinje kazal na pravo povodenj.

Habermanni so bili že več rodov znani trgovci z lesom. Njihovo posestvo se razteza ob Ljubnici vse od Juvanja pa do Tirskih peči zgoraj pod Goltmi. Večji del posestva zavzema smrekov in jelov gozd. Z

lesom trgujejo že od začetka 16. stoletja. Kot je razvidno iz spisov o vodni desetini v Mozirju, je gospodar Albin Habermann leta 1524 plačal sedem finferjev mitnine za splavarjenje do Celja, kjer je les prodal. Les iz Savinjske in Zadrečke doline je bil od nekdaj cenjen daleč naokoli. Veliko lesa se je prodalo tudi na jug, na Hrvaško in v Slavonijo. To natančneje razlaga dopis ‚Žagarskih in splavarskih mojstrov gornjegrajškega samostana‘ ljubljanskemu škofu Herbersteinu iz leta 1779. Tam je izpričano, da »splavarski mojstri Habermanni že od davnih let oskrbujejo vso Hrvaško in Slavonijo do turške meje in trdnjavo Brod z vsem potrebnim lesom, in sicer po pogodbah in neporečno in na podlagi tega trgovanja zmagujejo vse svoje dajatve.« Vendar je bilo tega smrekovega in jelovega lesa, ki raste od Juvanja do Tirskih peči, premalo, da bi Habermanni zadovoljili vse povpraševanje. Zato so kupovali les po vsej Savinjski dolini, še največ v Lučah in Solčavi in globoko v Logarski dolini. Splavarili so po Savinji in nato po Savi vse do Mitrovice, govori pa se, da so šli neko poletje, leta 1800 in še nekaj čez, še naprej po Donavi, skoraj do Črnega morja.

Herman Habermann se je iz gostilne Žagar odpravil na sotočje Ljubnice in Savinje, kjer je na bregu potoka ležal že zvezan petnajstmetrski flos, pripravljen za zdrěšanje, kot so domačini pravili splavitvi flosa. Za ta splav so posekali les takoj po koncu koledarske zime. Zgoraj na Tirskih pečeh so požagali smreke in jelke ter jih po drči spravili v dolino, od tam pa so jih z vprego zvezli do žage, ki že dobrih sedemnajst let

stoji ob hudournem potoku Ljubnica. Posekani les so Habermanni sami žagali že nekaj generacij. Ko je šentpavelski benediktinski samostan v Podvelki na Koroškem zgradil prvo žago augsburškega tipa na vodni pogon, je glas o noviteti prišel tudi v Zgornjo Savinjsko dolino. Habermanni, takrat je bil gospodar Albin Habermann st., so se podvzivali in postavili enako žago ob Savinji. Bila je to prva žaga v teh krajih in gospodarji iz Ljubnega, Mozirja pa tudi iz Solčave in Gornjega gradu so vozili les k Habermannovim, da so ga ti razrezali v deske. Takrat so opustili živinorejo, s katero so se ukvarjali, in se v celoti posvetili trgovini z lesom. Kmalu so si, pa ne povsem na lep način, izborili monopol nad savinjskim lesom in njega splavarjenjem. Kupovali so les, kmetijske površine in tudi gozdove, postali so znani kot ena najmočnejših družin v širši okolici. Govori se, da so Habermanni, kdorkoli je že takrat gospodaril, pri kupovanju zemljišč in gozdov vedno dali ponudbo, ki je ni bilo mogoče zavriniti. Stara žaga ob Savinji je skozi stoletja propadala; kljub nenehnemu vzdrževanju je počasi gnila. Poplave, podori, usadi, snežni meteži, nalivi, potres in enkrat celo plaz, ki je potegnil zemljo s Tolstega vrha in jo odložil v Savinjo, da je reka spremenila smer, so staro žago utrudili do te mere, da je Herman Habermann na jesen leta 1922 sklenil, da je dovolj popravljanja stare žage, in se je odločil za novo. Ob hudourni Ljubnici, tik preden se izlije v Savinjo, je postavil venecijanko, modernejšo različico vodne žage, kot jo je nekoč imel Žagar, in ta že sedemnajst let brezhibno deluje.

Dva flosa so še sestavljali. Na vezeh, ki so bile zvečine na kraju, nagnjenem proti bregu, so postavljali hlode pravokotno proti vodi. Habermannov starejši sin Maks Albin je kljub hladnemu jugozahodniku, ki je pihal od Smrekovca in s sabo nosil prhast dež, brez majice in z zavihanimi hlačnicami stal do kolen v vodi in lovil ravnotežje v naraslem potoku. Privezoval je faš, sklop konično žaganih desk, ki je dajal končno dimenzijo splava. Za vezanje je uporabljal brezove trte, ki so si jih Habermanni v skladu s tradicijo pripravili že pozimi, hlode pa je zbijal skupaj z lesenimi žebli. Tradicija je tudi narekovala, da en splav vežejo trije splavarji, ki bodo tudi splavarili na njem. Pomagala sta mu Štigličev Ciril in Alojz Jeral, ki bosta v Celju, ko bodo združili splava v enega, zapustila rajžo in se še isti dan vrnila domov. Habermannov Maks Albin je bil krmaniž, tisti, ki s sprednjim veslom usmerja splav po reki. Mesto krmaniža si je prislužil že v rani mladosti. Imel je komaj dvanajst let, ko je šel na prvo rajžo do Celja. Kot je v navadi, je začel kot zadnjek, tisti, ki vesla na zadnjem koncu flosa in ne potrebuje kaj veliko znanja, bolj ravnotežje. Počasi je napredoval do prednjeka na flosu do Celja, potem pa je bil nekaj let zadnjek na rajži do Roglice na Hrvaškem, in šele ko je napolnil osemnajst let, mu je gospodar in oče Herman Habermann zaupal mesto prednjega veslača na rogličanu, malo večjem splavu, ki je plul do Roglice. Z leti se je tako izuril v svojem poklicu, da je že pri rosnih triindvajsetih, kar je tudi za celotno savinjsko in zadrečko območje velik uspeh, ne glede na število splavarjev, prvič krmaril splav vse

do Mitrovice. Postal je eden najmlajših mitrovčanov, kot so imenovali krmaniža na ogromnem, tudi do sto metrov dolgem sestavljenem splavu, s kolibo za spanje na njem, ki je vozil vse do Mitrovice in nemalokrat še dlje na vzhod. V navadi je bilo, da krmanž po gospodarjevi smrti, sploh če je bil prvorojeni sin, prevzame posel in postane novi gospodar.

Dež je počasi pojenjal, kar je bilo dobro znamenje. Savinja in Dreta sta ostali v svojih strugah in tok se je malenkost umiril. Malo je še rosilo in temnilo se je, Herman Habermann pa je bil vseeno zaskrbljen. Gradnja enega splava, ki ga bo krmaril Franc Krolnik, kočar iz Tera, kraja malce navzgor ob potoku, izkušen mitrovčan, je že bil pripravljen, skrbelo pa ga je, da drugi splav, ki ga je sestavljal Maks Albin, kljub njegovi zagnanosti in moči ne bo pripravljen pred temo. V teh krajih, z vseh strani obdanih s hribi in gorami, sonce kmalu zaide, na tak deževen zgodnjepomladanski dan pa sploh. Na rajžo je treba zarana, kajti Hermanu Habermannu je prišlo na uho, da se tudi Jakob Zagožen, splavarski gospodar iz Bočne v Zadretju, ki se že desetletja upira Habermannovim ter sam prevaža in prodaja les, namerava naslednje jutro ob zori s tremi splavi odpraviti proti Sisku. Hotel je biti pred njim, da bo prvi pri odjemalcih lesa. Tisto leto je imel Herman Habermann namen prepeljati na jug, po možnosti vse do Beograda, najmanj dvesto splavov z dva tisoč kubičnimi metri lesa. Desetino več kot leto prej. Cena lesa je močno poskočila. Viharni časi so bili. Prihodnost je

bila nepredvidljiva. Na Bavarskem je vrelo. Kazalo je na novo vojno.

Spomladi so vozili po pravilu: dokler je na Raduhi snega za eno gos, je Savinji flos do Celja kos. Tisto leto je prišlo spomladansko deževje prej kot običajno. Sneg na Raduhi se je že zdavnaj stalil. Na petkovo jutro, ko se ni še niti dodobra naredil dan, ko je rosil droben in nadležen hladen dež, ki se ti za vratom zarine do kosti, ko še niti petelini niso oznanili novega dne, ko na gorskih pašnikih še ni bilo videti belih premikajočih se kožuhov drobnice, je stal Herman Habermann na sinovem flosu in udarjajoč z ного ob les preizkušal trdnost splava. Dva mozoljasta in rdečelasa hlapca, ki mu ju je poslal birt Žagar, sta stala pod napuščem žage, se smejala in se drezala pod rebra. Poznal ju je. Že nekajkrat sta se udinjala kot zadnjeka na rajži do Celja; bila sta sinova najemnika Brgleza iz Kokarjev, kjer je bilo pri hiši kar sedem otrok, ki so si morali zvečine sami prislužiti kakšen dinar. Vedel je, da nista preveč zanesljiva. Če bi bila, bi se kot zadnjeka udinjala na katerem od dretskih splavov, morebiti bi ju že Jakob Zagožen iz Bočne najel, če bi bila kaj prida. Brzice pri Letušu so narasle in povsem podivjale, je slišal sinoči v gostilni Žagar govoriti Juvana ml., ki ima tam polsestro Alenko in se je dan poprej, nekaj po peti uri, takoj ko so oskrbeli Sedlarjevega Zvoneta, s svojim skrbno čuvanim NSU-jem s štiritaktnim motorjem in prikolico za sovoznika ob strani, ki jo je sam pobarval in je bila videti kot kakšen torpedo, odpeljal tja, da je Alenki pomagal prenesti krompir iz kleti, če bi Savinja spet poplavila.

Herman Habermann je stopil na prednji del flosa in z roko potresel rogove, sprašujoč se, ali bodo prenesli udarec navpično navzdol pri polzelskem slapu in letuškem jezu. Ni se toliko bal, da bi splav razpadel, deske bi že našli niže na reki, jih polovili in spet zvezali, bolj ga je skrbelo to, da bo na splavu tudi lončevina in čreslovina, za kateri je imel kupca v Celju in ju je šel iskat vse do Gornjega grada. Odločil se je, da bo blago zaupal Francu Krolniku, kočarju iz Tera, izkušenemu splavarju, ki je pot do Celja opravil že ničkolikokrat. Saj ne, da ne bi zaupal blaga Maksu Albinu. Tudi on bi znal zaprtih oči pripeljati flos do Celja, narasla reka zanj navadno ni kakšen večji problem, a treba je vzeti v zakup, da se bo Maks Albin, prvorojeni sin Hermana Habermanna, čez nekaj dni, prvo sredo po cvetni nedelji, poročil z Lipoldovo Heleno, učiteljico iz Celja, ki poučuje na Rečici ob Savinji, in zna biti, da je z mislimi vse drugod bolj kot pa na reki.

S kolesom se je iz Tera pripeljal, ali bolje, spustil po dolini, Franc Krolnik, krmaniž splava, ki ga bodo prvega splavili. Prislonil je kolo pod napušč žage. Imel je bisago z najnujnejšimi stvarmi, ki jih bo potreboval v treh dneh na splavu. Krasila ga je okrogla črna čepica iz astrahana, ki jo je že davno kupil nekje ob Donavi. Trdil je, da mu astrahanka služi kot amulet sreče. Nikoli ne gre brez nje na rajžo, pravi, da predvsem zaradi te čepice še nikoli ni imel večje nesreče na poti, sploh pa ni nikoli izgubil niti kosa lesa ali denarja, ki ga že dobrih trideset let prevaža po malone vsej Jugoslaviji in še prej po Kraljevini SHS. Rokoval

se je z gospodarjem Hermanom Habermannom, ki mu je kot glavnemu krmanižu od Celja naprej, ko bodo zvezali splava v enega velikega rogličana, dal še denar za na pot, nekaj napotkov in vino, ki naj bi ga bilo dovolj za vse splavarje do Celja. Franc Krolnik, čili petdesetletnik nižje postave, a čvrstega telesa, je spravil denar in vino v bisago, stopil na splav in jo obesil na babo, kot so rekli odžaganemu koncu hloda s tremi pritrjenimi nogami, in je bila namenjena prtljagi, da se ta med potjo ne bi zmočila.

Pa po pameti, mu je ob izročitvi dveh urbanov vina dejal Herman Habermann.

Besede so bile na mestu, da bolj ne bi mogle biti. Mitrovčani so bili izbrani splavarji z odgovornejšimi nalogami. Ti so od Roglice naprej vozili les nemalokrat v težavnih razmerah in od njih je bilo odvisno, ali bosta les in tovor prišla nepoškodovana na cilj. Poleg tega, da so splavarji znali dobro govoriti srbohrvaško in so poznali tobak in modo bolj ali predvsem prej kot drugi na Slovenskem, so domov prinašali tudi nekaj nespodobnosti, na primer porabo vina in žganja, s tem pa so bili povezani tudi številni pretepi. Predvsem jim vino in razne igre niso bile neznanе reči. Veljalo je prepričanje, da je tako obilno uživanje vina nujno, saj drugače splavarji ne bi zmogli opravljati svojega dela, zlasti ne zgodaj spomladi in jeseni, ko je voda zelo mrzla in so malone vedno do pasu premočeni. Obilno pitje vina na splavu in okušanje žganja, predvsem v okolici Broda in Mitrovice, je splavarjem z leti prišlo v navado, ki se je nadaljevala tudi doma, kar se razume samo po sebi.

Besede splavarskega gospodarja Hermana Habermanna pa niso bile namenjene izrecno Francu Krolniku, glavnemu krmanižu od Celja naprej. Ta je bil že vrsto let steber trdnosti in odgovornosti. Herman Habermann je s tem ciljal predvsem na to, naj Franc pazi, da bodo vino pili zmerno, še predvsem drugi krmaniž, njegov prvorojenec Maks Albin Habermann. Ta se je splavarskih navad in nespodobnosti iz drugih krajev navlekel do te mere, da jih niti doma ni mogel ali znal opustiti. Večkrat so ga videli pri Žagarju in tudi v drugih okoliških oštarijah, kjer je mešal žganje z vinom in se često že zaradi najmanjše malenkosti znašel v špetirju, ki mu je navadno sledil pretep, vedno na njegovo pobudo. To naj bi se po besedah Hermana Habermanna pričelo dogajati pred tremi leti, ko sta in Dreta in Savinja prestopili bregove, ko je zalilo njihovo žago, da so morali menjati vse jerme-ne, od prvega do zadnjega, ko je poleti zgoraj v Solčavi strela udarila v senik Podrgajsovih, da ni zgorel samo senik s krmo vred, temveč tudi hlev in dobršen del bajte, in ko so iz reke, pod jezom, spodaj pri Letušu, potegnili mrtvega Juvana starejšega, o katerem zlobni jeziki govorijo, da so ga tam videli v družbi babnice, ki pa, mimogrede, ni bila njegova žena. Tistega nesrečnega leta 1936 se je Maks Albin Habermann 29. novembra odpeljal s svojimi flosi od doma, dober teden pozneje, 6. decembra, na svetega Nikolaja dan, pa je z njimi zamrznil na reki v Prečnem, v fari Oborovo, nekje med Zagrebom in Siskom. Šele 15. februarja naslednje leto, ko se je led stopil, je s svojimi flosi lahko odrinil naprej proti Sisku. Domov

je prišel povsem drug, ljudje so ga komaj prepoznali, videti je bil shujšan in bolan, predvsem pa hudo razdražljiv in vedno pripravljen na to, da komu podeli batine. Nič takega, česar ne bi zgornjesavinjski zrak pozdravil, se je tolažil oče, Herman Habermann. Je pa večina okoliša, od Zadrecke do Savinjske doline, menila, da so se te njegove nespodobnosti začele že veliko prej, že vsaj kako leto nazaj, če pustimo nepomembne špetire ob strani, ko je pri Žagarju v Ljubnem ob Savinji tako pretepel Juvana ml., čeprav sta veljala za najboljša prijatelja in sta malone vedno tičala skupaj, da ta potem še triindvajset dni ni stopil iz hiše. In da je ta njegova narava tudi botrovala temu, da je za dva meseca in pol obtičal nekje med Zagrebom in Siskom. Kaj je v fari Oborovo počel, ve v resnici edino on sam, saj se je njegova posadka za čas, dokler reka ni odmrznila, vrnila domov.

Maks Albin Habermann je tisto jutro obilno zajtrkoval. Da je imel dve imeni, je bila v teh krajih redkost, največ zaslug za to pa je imela gospodarjeva žena Marija Habermann, krepka ženska trdnih načel in dveh vrst srca: mehkega in trdega, kar navadno ne gre najbolj skupaj. Pri soprogu je s trmo izbarantala, da so njenemu sinu dodali tudi ime njenega očeta, Albina Povha, tržana in dolgoletnega trgovca s kramo iz Ljubnega ob Savinji, ki mu je bil, vsaj kar zadeva velike oči, res malo podoben. Imel pa je tudi štrleča ušesa, po obliki podobna prašičjim, in tudi te je očitno podedoval po dedku, a jih je sramežljivo skrival pod lasmi, ki so mu vedno rasli malce čez ušesa. Dveh imen so se sosedje in znanci težko navadili, bilo je res

nenavadno in precej posebno za tiste čase, kot je bil po njenem nenavaden in poseben tudi njen prvorojenec. Bil je močan fant in kot naslednik posestva se je veliko udingal tudi doma, okoli hiše in žage, kjer je razrezal malone ves les, ki so ga nato prodajali naokrog. Pridnosti mu nikoli ni manjkalo. Zahvaljujoč svoji telesni moči je tudi lahko popil ogromno vina in žganja, preden ga je položilo na majava tla, in dobil je večino preteпов, ki jih je sam zakuhal. Po zajtrku si je na glavo posadil klobuk iz zajčjega kožuha, v katerega je imel zapičeno veliko pisano pero gorskega ruševca, na katerega je naletel pred nekaj leti, ko so globoko v Logarski dolini sekali vnaprej zakupljeni les za prodajo, in se pripravljali, da se poslovijo od matere. Do mame je gojil mešane občutke, ki si jih niti sam ni znal razložiti. Po eni strani jo je imel rad vsaj toliko kot ona njega, čeprav je to skoraj nemogoče, po drugi strani pa jo je sovražil, predvsem zaradi te nejasne ljubezni, ki jo je čutil in mu je šla včasih tudi precej na živce.

Na prod pod Batlnovim mostom, ob sotočju Ljubnice in Savinje, je prišel zadnji. Z dolgimi in močnimi palicami so se flosarji postavili na gornji konec splava, palice zapičili pod flos in jih z glasnim Hojaruk! dvignili ter potisnili splav naprej, tolikokrat, dokler ni končal v vodi. Isto so naredili z drugim splavom in spet je po Savinjski in Zadrečki dolini med gorami odmeval glasen Hojaruk!, ki so se ga prebivalci že tako navadili, da so ob tem vzkliku začeli živeti pomlad.

Ko je bil Herman Habermann prvič na pogrebu, se je v njem porodila želja, da bi postal pevec. Bil je še otrok, ko so na zadnjo pot pospremili njegovega deda Franza Habermanna, ki je umrl med sečnjo smrek pod Tirskimi pečmi. Deda se Herman ni dobro spominjal. V njegovem spominu je čemel kot pozabljena prtljaga, katere vsebine se ne da več priklicati v spomin, ostaja pa nejasna zbledela barva in nastavki nekakšnega vonja. Ded Franz je vedno dišal po tobaku; sladkasto trpek vonj turškega tobaka, ki se je vil iz njegove doma izrezljane lesene pipe, ki si jo je vedno prižgal po kosilu, preden je malo odležal, je spominjal na vonj spomladanskih češenj hrustavk in se je že tako zrasel z dedom, da je ta dišal po pomladi tudi takrat, ko pipe sploh ni imel pri sebi. Pogreb je bil veličasten, kot se za gospodarja spodobi. Veliko ljudi se je prišlo poslovit, župnik ni skoparil s hvalevrednimi besedami, zvonovi iz cerkve Matere Božje, ki stoji na hribu nad Ljubnim in ki se je drži ljubensko pokopališče, so glasno zvonili, da je odmevalo po dobršnem delu doline, a vse to je bilo mlademu Hermanu Habermannu bolj malo mar. Prevzel ga je trio pevcev, ki jih je v ta namen dal poklicati njegov oče Ferdinand, Ferdo po domače, ki so zapeli, takoj ko so se zvonovi ustavili. V njegov spomin se je usedla pesem *Lipa zelenela je*, tako lepo ubrano odpeta, s tremi glasovi različnih barv, ki so se zlili v pravo harmonijo zvoka, ki se je vil med grobovi, da so še ptiči

obmolknili in prisluhnili trem mladim fantom, ki so stali ob robu in prepevali s tako zamišljenimi očmi, da niso videli ničesar, čeprav so vseskozi gledali naokoli. Herman Habermann je takrat po telesu začutil nekakšno drgetanje; v trebuhu mu je postalo kljub jesenskemu mrazu prijetno toplo, koža pa se mu je naježila, kot da bi stal v ledeni vodi. Ko je pozneje obiskoval osnovno šolo na Rečici ob Savinji, kamor ga je vpisal oče, ker je bila to zelo cenjena šola, ki je dala kar nekaj učenih glav, med njimi tudi dva zdravnika Juvana, sploh pa so se tam šolali vsi Habermanni že za časa Marije Terezije, ko je bil pouk še v stari Štampflnovi hiši, ni mogel pozabiti podobe treh pevcev in melodije, ki je prihajala iz njihovih široko razprtih ust. Predvsem sta ga prevzeli moč glasu in sila življenja, ki je kar kipela iz njih. Tako je v petem razredu na vprašanje, kaj bi rad počel, ko bo odrasel, odgovoril, da bi rad pel na pogrebih. Šele ko je bil v letih, ko so metuljčki v njegovem trebuhu migotali zaradi drugih zadev, ko se je začelo njegovo mladostno telo prebujati in so hormoni peli neko drugo, precej neubrano pesem, je za nekaj časa pozabil na svojo željo. Spet se je pojavila, tokrat še močnejša, ko je bil na robu odraslosti, ko se je že vrnil iz vojaščine, ki je po stari šegi naredila iz fanta moža, in ko se je že udingal na splavu ter se učil obrti, ki jo bo potreboval kot novi splavarski gospodar. Takrat so s splavom obtičali v Sisku, ko so na Rečni kapitaniji čakali na plovno dovoljenje. Zaradi težav z mitnino – šlo je za takrat dokaj običajno nagajanje hrvaških mož postave – splavarjev niso spustili naprej, zato so mo-

rali ti prenočiti na levem bregu Save. Tam je krčma vsa razsvetljena vabila popotnike k počitku na mehki postelji, toplemu obroku in še marsičemu, kar so nazovale mične dame, ki so sumljivo koketirale s prišleki. V tistem salonu je Herman Habermann prvič videl pravega pevca. Elegantno oblečen moški, ves v rumenem in nič kaj dosti starejši od njega, je stopil na oder, se predstavil kot Dragi in začel peti šlagerje. To sicer ni bilo najbolj po okusu gostov v gostilni, ki so bili pretežno moškega spola. Dragija so zasuli s psovki in žvižganjem ter se na veliko spraševali o njegovi spolni usmerjenosti. A Hermanu Habermannu se je ta podoba vtisnila v spomin kot ognjen pečat. Njegov glas ni niti približno ponesel mladega moža v harmonijo, kot se je to zgodilo pred cerkvijo Matere Božje na hribu nad Ljubnem ob Savinji. Prevzele so ga njegova eleganca, finost in gosposke manire, ki jih je začinil s svetlečimi, nazaj počesanimi lasmi in skrbno pristriženimi, prav tako z oljem namazanimi, gizdalinsko privihanimi brčicami. Zaželel si je, da bi – kljub neodobravanju poslušalcev – tisti trenutek on stal na privzdignjenem odru in z nasmeškom na obrazu prepeval o nesrečni ljubezni. Odtlej je preizkušal svoje petje malone vsepovsod, kjer ga ni nihče slišal, in ni minilo veliko časa, ko je prvič dobil možnost zapeti pred ljudmi. Na pogrebu nekoga žlahtnika po materini strani je odpel Vilharjeve *Zagorske zvonove*. Pesem je odpel brez večjih napak in bil deležen kar nekaj pohvalnih besed, tudi od očeta Ferda, ki je ljubiteljsko pel v moškem pevskem zboru Raduha in se tolkel po prsih, češ da ima sin

posluh po njem. Kljub dobremu odzivu pa ga niso več vabili, da bi še kdaj zapel na pogrebu; to je bilo v tistih časih prej izjema kot pa pravilo, čeprav za svoje usluge ni zahteval nikakršnega plačila. Res da je imel lep glas, tudi posluha mu ni manjkalo, a je menil, da ni dovolj dober, da bi ga ljudje hoteli poslušati, medtem ko se poslavljajo od svojih bližnjih. Vedel je, da se mora v petju še izpopolniti. Oče Ferdo mu je šel na roko. Kot rečeno, je bil tudi sam ljubiteljski in občasni pevec, predvsem pa je bil odprt človek, raznolikost človeške narave mu ni bila tuja. Videl je tudi nekaj sveta in z mislijo, da bi imeli v družini tudi kakšnega solo pevca, ni imel težav. Sam od sebe je Hermanu v Celju našel učitelja petja, starega gospoda Bleiweisa, svojčas pevca v dunajskem teatru, in tako je Herman Habermann vsaj dvakrat mesečno, če je čas dopuščal, pa tudi pogosteje, hodil v Celje, v drugo nadstropje stare trinadstropne hiše, opremljene v bidermajerskem slogu in z velikimi okni, ki so gledala na Nemško hišo. Želja, da bi kdaj zapel tam čez, v Nemški hiši, kjer se je dogajalo vse, kar je bilo tisti čas v Celju vrednega omembe, se mu ni uresničila, predvsem zato, ker je takrat prihajalo do trenj med Nemci in Slovenci, zato slednji tam niso bili najbolj dobrodošli.

Tako je skladno s povpraševanjem usihala tudi njegova želja po pevskih nastopih. Ko je Herman Habermann konec pomladi leta 1914, le nekaj tednov prej, preden je sarajevski študent Gavrilo Princip nedaleč od Miljacke naredil atentat na avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda in sprožil prvo

svetovno vojno, spoznal Marijo Povhovo in se nedolgo zatem poročil z njo, in ko se jima je rodil prvi otrok, Maks Albin, je ta njegova želja nekoliko ugasnila. Ob rojstvu drugega otroka, ki sta ga z Marijo poimenovala Friderik, se je v njem porajala odgovornost in se je povsem posvetil družinskim zadevam, tako močno, da sploh ni več pomislil na kakršnokoli petje. Ni znano, ali je drugorojenega Friderika kdaj obtoževal, vsaj glasno ne, da mu je odvzel petje in s tem mladostniške sanje. Zdi se, da je bil povsem predan poslu, ki je rasel in rasel, da so imeli že zdavnaj vsega dovolj, a se Herman Habermann ni ustavil pri tem. Kot da bi bilo grmadenje lesa in novcev zatočišče pred nečim, čemur je hotel ubežati, še najverjetneje pred samim sabo, in pri tem je bil več kot uspešen. Ni bil ne vem kako dober in cenjen splavar, njegov adut je bil predvsem sklepanje poslov. Sprevidel je, da je s Srbi vse težje poslovati, zato je svojega mlajšega brata Erika prepričal, da je v Mitrovici odprl svoje podjetje, ki mu je on dovažal les, Erik pa ga je prodajal naprej. Tako se je znebil posrednikov in prispeval k širitvi njihovega gospodarstva, denar pa je ostajal v družini. Sam je bolj redko odhajal na pot. Le če je kje na jugu zavohal nov trg, se je z vlakom odpeljal tja in se vse domenil, preden jim je po vodi dostavil les. Bil je iznajdljiv, trd in neizprosno pogajalec, pridobil si je sloves z vsemi žavbami namazanega trgovca. Tak je bil tudi kot oče. Trd in neizprosno, z malce popustljivosti do prvorojenca, ki pa je bila bolj kot kaj drugega usluga soprogi Mariji. Ta je v sicer robustnem Maksu Albinu videla nežno in krhko

bitje, ki se mu nalaga preveč obveznosti. Drugačno mnenje je imela o drugorojenem Frideriku, kar se je odražalo tudi na Hermanu Habermannu. Saj ne, da ga ne bi marala, da mu ne bi dajala potrebne maternelske in očetovske ljubezni, le manj je bil deležen kot prvorojeni otrok. Ko je nekega večera – fant ni imel več kot sedem let in je ravno začel hoditi v šolo – prišel domov s strganimi hlačami, ker so z otroki iz soseščine zganjali norčije, mu je mati dala vedeti, da so z njim same težave, da je en navaden nebodigatreba in da sploh ni bil zaželen otrok. Z očetom sta po prvorojenem sinu želela še hčer, a se je na žalost rodil on, ki ga niso pričakovali. Nerodno sicer in nepremišljeno, saj so te besede vsaj v rani mladosti Friderika zelo zaznamovale. Takrat se je tudi priučil navade, da solzam ni pustil na plano. Kadarkoli je bil prizadet, je nagnil glavo vznak, da so solze stekle nazaj v oči, namesto da bi se razlile po njegovih licih. Ampak Mariji Habermann, rojeni Povh, ne gre zameriti teh nepremišljenih besed. Bila je preprosta ženska, hči trgovca s kramo, ki je bolj kot ne ni nihče kupoval. Ni bila zlobna, bila je le preveč iskrena in je imela jezik hitrejši od možganov. Herman Habermann, kot rečeno, pa je bil trd in neizprosni oče, povsem predan družinskemu poslu, ki je prinašal hrano na mizo in obleke na obešalnik, in se ni niti zavedal, kako je sedemletni Friderik sprejel to resnico, kaj šele, da bi se opravičil v ženinem imenu, katere mnenje je verjetno tihoma, mogoče zaradi ukradenih mladostniških sanj, gojil tudi sam. Bil je prepričan, da take stvari

otroka, sploh če je moškega spola, lahko samo utrdijo. Pa ni bilo čisto tako.

Friderik Habermann, oblečen v vojaško uniformo, je stopil z vlaka, ki je pripeljal iz Zagreba. Zatohli vonj vagona je zamenjal s parfumi odišavljen zrak. Vonj po svežih pekovskih izdelkih se je tako prefinjeno prihulil pod nos mlademu vojaku, takoj ko je stopil s kolodvora na cesto, da si ni mogel kaj, da ga ne bi vrnilo v zgodnje otroštvo, ko sta s teto Albino vsako sobotno jutro hodila v pekarno Mlakar na poti proti Dolgemu polju, kjer mu je gospa Mlakarjeva, prijazna ženska sredi petdesetih let, stisnila v roke sveže pečeno, še toplo kajzerico, ki jo je potem vse do doma na Bregu, kjer je tedaj živel, počasi jedel. V Celju je vrvelo od življenja. Na vogalu nasproti kolodvora se je ustavil pri uličnem prodajalcu in si kupil tablico turškega medu. V Prištini, od koder je prispel, je bil turški med na vsakem koraku. Veljalo je, da če si v prodajalni kaj ukradel, kot so to otroci tam radi počeli, predvsem za zabavo, je prodajalec za njimi vrgel turški med, toliko ga je bilo. Pa vseeno, turški med tam spodaj ni imel iste sladkosti kot turški med v Celju. In ta sladkost je bila v veliki meri posledica lepih, počasi bežečih spominov. Sprehobil se je mimo Nemške hiše, zgrajene v novogotskem slogu po načrtih dunajskega arhitekta Branga, ki se je zdaj imenovala Celjski dom. Nadaljeval je proti zahodu, prek mestnega trga do Graške ulice, po promenadi, kjer so se kazali vsi pomembneži. Sam ni sodil mednje. Bil je drugačen od njih, drugačen je bil že kot otrok. Ko se je rodil, je nad Juvanjem svetila tako polna luna,

da je bilo svetlo kot podnevi, čeprav je bilo krepko čez polnoč. Marija Habermann je rojevala osemnajst ur; kot da bi se otrok odločil, da noče na ta svet. Kot da bi vedel, da ga zunaj čakajo presenečeni pogledi, pomešani s kančkom razočaranja. V času polne lune so ljudje bolj občutljivi, dojemljivi in čuječi, takrat ne morejo delati drugače, kot je edino prav. Sonce in Luna si stojita nasproti in drug drugemu kažeta svoj pravi obraz. Tako se je pravkar rojeni Friderik Habermann kmalu odzval na izzive iz okolja. Dvakrat je zastokal, jokal ni. Tudi naslednji dan ne in dan po njem prav tako ne. Tako je bilo še nekaj naslednjih dni. Bili so prepričani, da je z njim nekaj hudo narobe. V ozračju je bilo zaradi ščipa veliko energije. Na Smrekovcu in Radegundi je tisto noč, ko se je rodil, izginilo veliko ovac. Dve čredi, ena čez dvajset, druga čez trideset glav, sta izginili neznano kam. Brez vsakih sledi, kot da bi se udrli v zemljo. Ves teden so ljudje iskali ovce, veliko mož je priskočilo na pomoč; pregledovali so grape, prečesali gozdove po dolgem in počez, se plazili v soteske, plezali na vrhove, a drobnice niso našli. Ljudje so že preštevali izgubo, govorili o zlodejevem delu, preklinjali nesrečo, in kot je to v navadi, kadar pride do nesreče, tudi krivili ali vsaj sumničili drug drugega. Potem pa so se ovce nekega jutra po osmih dneh nenadoma pojavile. Mulile so gorsko travo in blejale, kot da se ne bi nič zgodilo, le da sta bili čredi pomešani in sta se ovna trkala med seboj za položaj glavnega samca. Tisto jutro je Friderik Habermann prvič zajokal. In je potem še večkrat, večinoma skrivaj, dokler se ni naučil skrivati solz.